

УДК 339.1+364-7

ГУМЕНЮК ВОЛОДИМИР,*кандидат економічних наук, доцент,**докторант кафедри економічної теорії та конкурентної політики**Київського національного торговельно-економічного університету*

ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті висвітлюються результати дослідження процесів становлення національного ринку санаторно-курортних послуг. Розглянуто особливості фінансового забезпечення санаторно-курортного лікування й оздоровлення населення в умовах ринку та антиринку України. Сформульовані базові економічні передумови становлення національного ринку санаторно-курортних послуг: значний рівень господарського освоєння природно-лікувальних ресурсів, формування виробничої інфраструктури для санаторно-курортного лікування та оздоровлення населення; відродження інституційних норм ведення санаторно-курортної справи на засадах приватної власності, підприємництва, конкуренції; неспроможність антиринкового механізму забезпечувати належне відтворення людського капіталу; необхідність трансформації квазіринкової системи санаторно-курортних послуг у соціально-орієнтовану систему ринкових відносин, що відповідає сучасним запитам українського суспільства.

Ключові слова: ринок; антиринок; санаторно-курортні послуги; державне регулювання.

Постановка проблеми. Зародження й поширення тенденції доступності послуг із підтримки й відновлення здоров'я населення для українського суспільства, формування конкурентоспроможної пропозиції послуг лікування та оздоровлення відповідає цілям суспільного розвитку XXI ст. та вимогам інтеграції до європейського економічного простору. Питання зростання ролі сфери послуг для людського розвитку в умовах постіндустріального суспільства, проблеми підвищення ефективності національних систем охорони здоров'я, масового задоволення зростаючих потреб у послугах, спрямованих на відтворення людського капіталу, тісно пов'язані зі становленням ринку санаторно-курортних послуг.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Витоки дослідження сутності ринку, його ролі в торгівлі, національній економіці, суспільному розвитку містять праці західних економістів: А. Сміта [1], Д. Рікардо [2], А. Маршалла [3], Дж. Кейнса [4], М. Фрідмена [5] та ін. Економічні передумови становлення національного ринку знаходять відображення в працях українських учених: Б. Гаврилишина [6], В. Гейця [7], А. Мазаракі [8], В. Лагутіна [9]; організаційно-економічні механізми розвитку ринку туристично-рекреаційних послуг висвітлені в наукових працях С. Мельниченко [10], Г. Михайліченко [11], С. Цьохли [12], Л. Шульгіної [13]. Однак питання економічних передумов становлення національного ринку санаторно-курортних послуг і досі не виступало предметом окремих спеціальних досліджень, хоча має важливе соціальне значення для українського суспільства в контексті відтворення людського капіталу та є актуальним в макроекономічному плані з огляду на значний природно-рекреаційний потенціал українських курортів і водночас низький рівень розвитку внутрішнього ринку й експорту санаторно-курортних послуг.

Ураховуючи актуальність проблеми та її недостатню наукову розробленість, визначимо, що **метою** нашої дослідження є ретроспективний аналіз економічних

передумов становлення національного ринку санаторно-курортних послуг.

Виклад основного матеріалу. Поняття "ринок" у зарубіжній та вітчизняній економічній літературі має різнобічне трактування. Засновник класичної економічної теорії А. Сміт уперше розглянув принципи функціонування "вільного ринку", обґрунтувавши доктрину "Laissez-faire", відповідно до якої державне втручання в економіку повинно бути мінімальним, зосередженим на захисті людей та їхньої власності, національній безпеці та наданні обмеженої кількості суспільних благ. Із його праці "Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй" бере витоки концепція ринку як саморегулятивної економічної системи, що спроможна розв'язувати суспільно-економічні проблеми: "Переслідуючи власні інтереси, людина часто реальніше служить інтересам суспільства, аніж тоді, коли свідомо прагне це робити", "невидима рука спрямовує її до мети, що не входила до її намірів" [1, с. 277], а це призводить до розв'язання суспільних проблем.

Суспільство платить дуже високу ціну, якщо держава як інститут, що забезпечує стабільність у соціально-економічній сфері, не контролює перебігу ринкових процесів. Дж. Кейнс критично оцінив класичну економічну теорію й можливість ринкової саморегуляції економічної системи [4, с. 4-20] та обґрунтував неспроможність ринкового механізму без участі держави автоматично відновлювати рівновагу, яка відповідає оптимальним критеріям суспільного виробництва, використання людських ресурсів і формування купівельної спроможності населення в умовах ринкового капіталізму [4, с. 17].

К. Р. Макконелл і С. Л. Брю в праці "Економікс: принципи, проблеми і політика" зазначають: "Ринок - це інститут, або механізм, який зводить разом покупців і продавців окремих товарів, послуг чи ресурсів, що має властивість еволюціонувати від найпростіших примітивних форм (наявні елементи локальної ринкової торгівлі)

до високорозвинутих, конкурентних (взаємодіють продавці і покупці із цілого світу)" [14, с. 46-47].

Модифікація ринку зумовлена змінами в структурі попиту споживачів в умовах постіндустріального суспільства. Д. Белл розглядає питання ринкової трансформації постіндустріального суспільства, у якому виробництво товарів не є домінуючим, а пріоритет надається виробництву послуг, особлива увага відводиться зорієнтованим на людину послугам, які спричиняють підвищення якості життя [15, с. 102].

С. В. Мочерний визначав ринок послуг як "сукупність економічних відносин щодо організації купівлі та купівлі-продажу послуг", сучасні світові тенденції зумовлюють його перетворення "на визначальний елемент ринку", його становлення пов'язано з тим, що "в розвинутих країнах людина стає основним елементом національного багатства..., причому відтворення людського капіталу (у тому числі завдяки санаторно-курортним послугам - Авт.) "стає однією з пріоритетних цілей розвитку суспільства" [16, с. 247].

Ринок послуг включає, з одного боку, механізм вільного ціноутворення та вільне підприємництво на основі конкуренції суб'єктів господарювання в боротьбі за споживача, з іншого - державне регулювання. Така модель покликана задовольнити індивідуальні потреби споживачів і колективні потреби суспільства в різноманітних послугах, оптимальне співвідношення між прагненнями виробників максимізувати свої прибутки та необхідністю збереження соціальної стабільності й підвищення якості людського капіталу [17, с. 284].

Необхідність пошуку саме інституційного підґрунтя базових економічних моделей еволюційного підходу до вирішення й передбачення проблем економічного поступу вирізняє інституційний напрямок економічних досліджень як основний.

Саме в сучасних посткризових економічних реаліях інституційний підхід до вивчення економічних процесів є одним із найбільш адекватних, оскільки дозволяє найбільш повно проаналізувати конкурентне середовище, ринкових агентів, а також умови здійснення ринкових трансакцій: їхні кількісні та якісні характеристики; натомість класичні та неокласичні теорії ринку не завжди придатні у зв'язку з несформованим ринковим середовищем. Найбільший відбиток на інституціональні форми розвитку суспільства накладає суб'єктивна діяльність людей зі свідомого формування ринкового середовища в Україні, а також процес державотворення [18, с. 61-64].

Інституціоналізм визнається напрямом сучасної економічної думки, об'єктами дослідження якого є певні інститути, зокрема держава, приватна власність, профспілки, домогосподарства; традиції, юридичні норми, стандарти, податки, конкуренція, монополії, система фінансових відносин між агентами економічного середовища, права окремих соціальних верств і груп населення, а також окремої людини як суб'єкта відносин власності [19, с. 659].

Становлення ринку санаторно-курортних послуг відбувається в багатовимірному економічному й часовому просторі. Для національної економіки санаторно-курортних послуг характерна трансформація економічних процесів обміну та розподілу санаторно-курортних послуг у зв'язку зі змінами суспільних векторів державотворення, що спричиняли різне ставлення до підприємництва, приватної та державної власності, принципів фінансування санаторно-курортного лікування та оздоровлення населення.

Створення ринків є справою підприємців, і хоч воно має довгу історію, зазначає Р. Коуз, та коли виникає

питання аналізу ринку, то переважно немає нічого спільного з дослідженням ринку як інституту, при тому, що вплив соціальних інститутів, які полегшують обмін, повністю ігнорується [20, с. 13].

Процес зародження та розвитку підприємництва нерозривно пов'язаний із становленням та розвитком державності, оскільки ці процеси в Україні по суті почалися одночасно й постійно супроводжують один одного. Узгоджене вільне підприємництво можливе лише в умовах свободи ринку, де приватна власність є обов'язковою передумовою конкуренції.

Інституційна норма приватної власності найбільш органічно вписується у витоки санаторно-курортної справи на етнічних українських територіях і є елементом культурного розвитку української нації, традиційною формою реалізації прав володіння, користування та розпорядження фінансовими ресурсами, інвестованими в об'єкти санаторно-курортної сфери.

Відомі на цей час санаторно-курортні заклади з'явилися на засадах саме приватної власності в першій половині ХІХ ст. на курортах Прикарпаття (Трускавець, Моршин, Любін Великий), Закарпаття (Поляна, Синяк), у Криму (південний берег, Євпаторія, Саки) та інших курортних територій, діяли на комерційних засадах та благодійних ініціативах [22, с. 10].

Процеси зародження санаторно-курортної справи в Україні проходили перманентно на засадах підприємництва. Санаторно-курортні заклади й землі, на яких вони знаходились, перебували в приватній власності. Санаторно-курортне лікування не лише доповнювало тогочасну медичну практику, але часто використовувалось як самостійний, альтернативний спосіб лікування. Умовно закриті за професійною ознакою санаторно-курортні заклади формували соціальну інфраструктуру урядових та недержавних підприємств, установ та організацій. Їхні послуги мали компенсаційний характер і надавались працівникам за необхідністю та з різною метою: стимулювання підвищення продуктивності праці, відпочинку, оздоровлення, лікування, реабілітації [23, с. 103].

Ідеологія ведення санаторно-курортної справи на антиринкових засадах активно впроваджувалася та підтримувалася радянською владою в Україні. Становлення командно-адміністративної системи супроводжувалось процесами націоналізації курортів та санаторно-курортної інфраструктури та призводило до зниження саморегулятивного потенціалу санаторно-курортної справи, замінивши його на механізм централізованого директивного управління.

"Антиподом ринку, - зазначає професор В. Д. Лагутін, - є розподіл, який здійснюється не вільним ринковим, а директивним централізованим шляхом, тобто на основі дій центрального планового органу (Держплану), який, визначаючи потреби споживачів і можливості виробників, намагається забезпечити суспільну еквівалентність в економіці" [9, с. 10].

Централізоване управління санаторно-курортною справою знаходилося у компетенції спеціального органу виконавчої влади: Народного комісаріату охорони здоров'я РРФСР. Питання розподілу санаторно-курортних послуг знаходило розв'язання в загальному плані лікувально-профілактичних заходів тогочасної системи державної медицини, а питання капітального розвитку санаторно-курортних закладів утілювалось через систему промислово-фінансових планів, узгоджених із політикою правлячої партії.

Державне регулювання економіки базувалось не тільки на ідеологічному усуненні категорії ринку з економічної системи, але й на тотальній ліквідації інститу-

ту приватної власності, руйнуванні підвалин конкуренції, вільного ціноутворення, нищенні та переслідуванні підприємництва [24, с. 7]. Натомість возвеличувався суспільний устрій на основі ідей будівництва соціалістичної держави, у якій усі потреби з охорони здоров'я населення, у тому числі й санаторно-курортного лікування, задовольняються на засадах "рівноправності" кожної людини та фінансуються через механізм розподілу коштів із суспільних фондів споживання.

У зв'язку із поширенням радянської влади на західноукраїнські землі відбулися радикальні соціально-економічні перетворення, що спричинили ліквідацію інституту приватної власності та унеможливлення підприємництва. Відповідно до ухвали Політбюро ЦК ВКП(б) "Про націоналізацію промислових підприємств і установ на території Західної України" від 3 грудня 1939 р. проведено цілковите одержавлення санаторно-курортних закладів, що були в приватній власності [25, с. 123].

Із середини 1950-х років санаторно-курортна справа була сконцентрована та знаходилась в управлінні МОЗ УРСР. Санаторно-курортні послуги надавались умовно безкоштовно через механізм розподілу коштів державою на суспільні потреби відповідно до моделі наркома охорони здоров'я М. Семашка. Сформульована ним концепція охорони здоров'я передбачала, що держава бере на себе відповідальність за охорону здоров'я громадян, забезпечує загальний доступ населення до безкоштовного медичного обслуговування, надання висококваліфікованої медичної допомоги з метою збереження здоров'я, лікування й реабілітації громадян. За цією моделлю формування й використання фінансових ресурсів у системі охорони здоров'я контролюється державою через систему директивного управління [26, с. 20]. Також із суспільних фондів споживання надавалась соціальна допомога населенню у формі компенсаційних виплат "на проїзд у санаторій" і "замість путівок у санаторій" [27, с. 135].

Пострадянська державна соціальна політика базувалась на розподільчих відносинах у системі державних фінансів. Кошти соціального страхування, а також санаторії, будинки відпочинку та ряд інших установ перебували в управлінні профспілок. Тривалий період часу в джерелах фінансового забезпечення оздоровлення українського населення домінували кошти державного фонду соціального страхування та кошти профспілкових організацій. Працюючі громадяни внесків до фонду соціального страхування не сплачували. Питання оздоровлення громадян знаходились під егідою профспілкових організацій, які розпоряджались санаторно-курортними послугами, брали участь у розподілі фінансових ресурсів на капітальне будівництво санаторно-курортних закладів. Бюджет державного соціального страхування утворювався з відрахувань від прибутку підприємств і дотацій державного бюджету. Звісно, що при централізованому розподілі санаторно-курортних послуг існуюча пропозиція не могла задовольнити суспільні потреби в оздоровленні. Значною мірою цей дефіцит заповнювався завдяки господарській діяльності домогосподарств у курортній сфері, приватному розміщенню у квартирах, сільських садибах тощо.

Зі здобуттям незалежності України формується надмірна впевненість з боку державних інституцій, що "ринок сам усе вирішить". Відсутність реальних, ефективних інституційних перетворень протягом останніх двох з половиною десятиріч років на шляху до становлення національного ринку спричинило й активізувало економічні процеси руйнування, невпорядкованої, хаотичної трансформації санаторно-курортної сфери, що ви-

ражається в її неспроможності задовольняти базові потреби українського суспільства у відтворенні людського капіталу. Водночас перехід до ефективного ринку санаторно-курортних послуг передбачає, у першу чергу, створення інститутів ринку: реальних приватних власників, вільних цін, конкуренції, подолання корупції. У сучасній економіці санаторно-курортних послуг України залишаються домінантними квазіринкові стосунки, зумовлені надмірною зарегульованістю та низькою ефективністю механізму закупівель і розподілу санаторно-курортних послуг з участю держави та державних фондів соціального страхування.

Висновки

За результатами проведеного дослідження формулюються базові економічні передумови становлення національного ринку санаторно-курортних послуг: значний рівень господарського освоєння природно-лікувальних ресурсів, формування виробничої інфраструктури для санаторно-курортного лікування та оздоровлення населення; відродження інституційних норм ведення санаторно-курортної справи на засадах приватної власності, підприємництва, конкуренції; неспроможність антиринкового механізму забезпечувати належне відтворення людського капіталу; необхідність трансформації квазіринкової системи санаторно-курортних послуг у соціально-орієнтовану систему ринкових відносин, що відповідає сучасним запитам українського суспільства.

Подальші наукові дослідження можуть бути сконцентровані в напрямі розробки антикризових тенденцій державного регулювання національного ринку санаторно-курортних послуг в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / Адам Сміт. - К. : Port-Royal, 2001. - 594 с.
2. Ricardo D. On the principles of political economy and taxation / David Ricardo. - Ontario : Batoche Books, 2001. - 334 p.
3. Marshall A. Principles of Economics / Alfred Marshall. - New York, Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2013. - 731 p.
4. Keynes J. General Theory Of Employment, Interest And Money / John Keynes. - New Delhi : Atlantic Publishers & Dist, 2006. - 400 p.
5. Фрідман М. Капіталізм і свобода / Мільтон Фрідман ; [пер. з англ.]. - К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2010. - 320 с.
6. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє: до ефективніших суспільств: доп. Римському клубу / Богдан Гаврилишин ; [пер. з англ. Л. Лещенко]. - К. : Основи, 1993. - 238 с.
7. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку : [монографія] / В. М. Геєць ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. - К. : [б. в.], 2009. - 863 с.
8. Мазараки А. А. Внутрішній ринок як основа економічного зростання / А. А. Мазараки // Вісник Інституту економічного прогнозування. - 2002. - № 2. - С. 10-16.
9. Лагутін В. Д. Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку і регулювання : [монографія] / В. Д. Лагутін. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. - 327 с.
10. Melnychenko S. V. Health resort enterprises: between stagnation and modernization / S. V. Melnychenko // Herald of KNUTE. - 2013. - № 2. - Pp. 57-67.
11. Михайліченко Г. І. Інноваційний розвиток туризму : [монографія] / Г. І. Михайліченко. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. - 608 с.
12. Цьохла С. Ю. Трансформація рекреаційної діяльності та розвиток регіональних ринків курортно-рекреаційних послуг (методологія, аналіз і шляхи вдосконалення) : [монографія] / С. Ю. Цьохла. - Сімферополь : Таврія, 2008. - 352 с.
13. Шульгіна Л. М. Маркетинг підприємств туристичного

бізнесу : [монографія] / Л. М. Шульгіна. - К. : Київ. нац. торг.-екоп. ун-т, 2005. - 597 с.

14. Макконнелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. - М. : ИНФРА-М, 2003. - 972 с.

15. Bell D. Notes of the Post-Industrial Society / D. Bell // The Public Interest. -1967. - № 7. - P. 102.

16. Економічна енциклопедія : у трьох томах / [редкол.: відп. ред. С. В. Мочерний та ін.]. - К. : Видавничий центр "Академія", 2002. - Т. 2. - 848 с.

17. Данилишин Б. М. Сфера та ринок послуг у контексті соціальної модифікації суспільства : [монографія] / Б. М. Данилишин, В. І. Куценко, Я. В. Остафійчук. - К. : Нічлава, 2005. - 328 с.

18. Черниш О. І. Ринок послуг: механізми державного регулювання в трансформаційній економіці : [монографія] / [за заг. ред. В. В. Дорофійска]. - Донецьк : ТОВ "РВК-ПРОМО", 2005. - 412 с.

19. Економічна енциклопедія : у трьох томах / [редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. - К. : Видавничий центр "Академія", 2000. - Т. 1. - 864 с.

20. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Р. Коуз ; [пер. с англ.]. - М. : Новое издательство, 2007. - 224 с.

21. Малий І. Й. Держава і ринок: філософія взаємодії : [монографія] / І. Й. Малий, М. І. Діба, М. К. Галабурда. - К. : КНЕУ, 2005. - 358 с.

22. Засновники та визначні діячі курортів України / [за ред. М. В. Лободи]. - К. : Денеб, 2011. - 176 с.

23. Сорока О. Я. Державне регулювання курортної діяльності на Прикарпатті у першій половині ХХ століття / О. Я. Сорока // Економіка та держава. - 2012. - № 10. - С. 103-104.

24. Волосник Ю. П. Нова буржуазія України та розвиток приватно-підприємницької діяльності на фінансовому ринку в роки непу : [монографія] / Ю. П. Волосник. - Харків : НМЦ "СД", 2002. - 384 с.

25. Баран В. Переустрій господарства західних областей України: 1939-1941 роки / В. Баран // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. - 2012. - № 21. - С. 123-130.

26. Системи соціального страхування зарубіжних країн / [Григораш Г. В., Григораш Т. Ф., Олійник В. Я., Субачов І. Т.] - К. : Центр учбової літератури, 2008. - 144 с.

27. Холод Н. М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках : [монографія] / Н. М. Холод. - Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. - 442 с.

Гуменюк Владимир,

кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри економічної теорії та конкурентної політики Київського національного торговельно-економічного університету

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ СТАНОВЛЕНИЯ РЫНКА САНАТОРНО-КУРОРТНЫХ УСЛУГ В УКРАИНЕ

В статье подаются результаты исследования процессов формирования национального рынка санаторно-курортных услуг. Рассмотрены особенности финансового обеспечения санаторно-курортного лечения и оздоровления населения в условиях рынка и антирынка Украины. Сформулированы базовые экономические предпосылки становления национального рынка санаторно-курортных услуг: значительный уровень хозяйственного освоения природно-лечебных ресурсов, формирование производственной инфраструктуры для санаторно-курортного лечения и оздоровления населения; возрождение институциональных норм ведения санаторно-курортного бизнеса на основе частной собственности, предпринимательства, конкуренции; неспособность антирыночного механизма обеспечивать надлежащее воспроизведение человеческого капитала; необходимость трансформации квазирыночной системы санаторно-курортных услуг в социально ориентированную систему рыночных отношений, отвечающую запросам современного украинского общества.

Ключевые слова: рынок; антирынок; санаторно-курортные услуги; государственное регулирование.

Gumeniuk Volodymyr,

PhD, associate professor, doctoral student in economics and competition policy of Kyiv National Trade and Economic University

ECONOMIC BACKGROUNDS OF ESTABLISHING A MARKET OF SPA AND RESORT SERVICES

The article aims at studying the economic processes of developing national market of resort services in a historical perspective. The theoretical conceptualization of the market of resort services has been conducted, the basic economic backgrounds of its formation has been defined basing on a comprehensive assessment of researches of Ukrainian and foreign scientists.

The article has analyzed the institutional framework of a resort services market in the realities of a mixed model of the national economy. The issues of financial security of resort treatment and rehabilitation in the conditions of a market and anti-market of Ukraine have been studied. The problem of economic inefficiency of planning and distribution system to ensure the proper level of reproduction of human capital has been outlined. It has been established that the spa and resort sector of Ukraine is characterized by the transformation of the economy reflecting the changes of public vectors of a state-formation that affect differently entrepreneurship, private and state property, principles and ways of funding spa treatment and rehabilitation of the population.

The results of the study enable to formulate the basic economic conditions of formation of the national market of spa and resort services: a significant level of economic utilization of natural recreational resources, development of infrastructure for spa treatment and rehabilitation of people; revival of institutional norms of sanatorium and resort business on the principles of private property, entrepreneurship and competition.

Further research should be conducted as to develop anti-crisis trends in a governmental regulation of the national market of resort services in Ukraine, transformation of quasi-market system of spa and resort services into a socially oriented system of market relations that meet the demands of a modern Ukrainian society.

Keywords: market; antimarket; spa and resort services; state regulation.

REFERENCES

1. Smit A. (2001), *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*, Port-Royal, Kyiv, 594 p. (ukr).
2. Ricardo D. (2001), *On the principles of political economy and taxation*, Batoche Books, Ontario, 334 p. (engl).
3. Marshall A. (2013), *Principles of economics*, Palgrave Macmillan, New York, Basingstoke, 731 p. (engl).
4. Keynes J. (2006), *General theory of employment, interest and money*, Atlantic Publishers & Dist, New Delhi, 400 p. (engl).
5. Fridman M. (2010), *Capitalism and freedom*, Dukh i litera, Kyiv, 320 p. (ukr).
6. Havrylyshyn B. (1993), *Road Maps to the Future - Towards more effective societies: report to the Club of Rome*, Kyiv, 238 p. (ukr).
7. Heiets V. (2009), *Society, government, economy: phenomenology interaction and development*, The National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Economic and Forecasting, Kyiv, 863 p. (ukr).
8. Mazaraki A. (2002), The domestic market as the basis for economic growth, *Bulletin of the Institute of Economic and Forecasting*, № 2, pp. 10-16 (ukr).
9. Lahutin V. (2008), *The domestic market of consumer goods: theory of development and regulation*, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, 327 p. (ukr).
10. Melnychenko S. (2013), *Health resort enterprises: between stagnation and modernization*, Kyiv, 493 p. (ukr).
11. Mykhailichenko H. (2012), *Innovative tourism development*, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, 608 p. (ukr).
12. Tsokhla S. (2008), *The transformation of recreational activity and the development of regional markets resort and recreational services (methodology, analysis and ways to improve)*, Tavriia, Simferopol, 352 p. (ukr).
13. Shulhina L. (2005), *Marketing in tourism business*, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, 597 p. (ukr).
14. Makkonnell K., Bryu S. (2003), *Economics: principles, problems and policies*, INFRA-M, Moscow, 972 p. (rus).
15. Bell D. (1967), Notes of the Post-Industrial Society, *The Public Interest*, № 7, pp. 102-118 (engl).
16. Mochernyi S. (Ed.) (2002), *Economic Encyclopedia: In three volumes*, Vydavnychy tsestr „Akademiiia”, Kyiv, Vol. 2, 848 p. (ukr).
17. Danylyshyn B., Kutsenko V., Ostafiichuk Ya. (2005), *Sphere and market services in the context of social modification society*, Nichlava, Kyiv, 328 p. (ukr).
18. Chernysh O. (2005), *Market services: mechanisms of state regulation in the transformational economy*, Donetsk, 412 p. (ukr).
19. Mochernyi S. (Ed.) (2002), *Economic Encyclopedia: In three volumes*, Vydavnychy tsestr „Akademiiia”, Kyiv, Vol. 1, 864 p. (ukr).
20. Kouz R., (2007), *Firm, market and law*, Novoye izdatelstvo, Moscow, 224 p. (rus).
21. Malyi I., Dyba M., Halaburda M. (2005), *The state and the market: the philosophy of interaction*, KNEU, Kyiv, 358 p. (ukr).
22. Loboda M. (Ed.) (2011), *The founders and prominent personalities resorts in Ukraine*, Deneb, Kyiv, 176 p. (ukr).
23. Soroka O. (2012), State regulation of recreational activities in the Carpathian region in the first half of the XX century, *Economy and State*, № 10, pp. 103-104 (ukr).
24. Volosnyk Yu. (2002), *The new bourgeoisie Ukraine and the development of private and business activities in the financial market during the NEP*, Kharkiv, 384 p. (ukr).
25. Baran V. (2012), Change economy order western regions of Ukraine: 1939-1941 years, *Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood*, № 21, pp. 123-130 (ukr).
26. Hryhorash H., Hryhorash T., Oliinyk V., Subachov I., (2008), *Systems of social insurance of foreign countries*, Tsestr uchbovoi literatury, Kyiv, 144 p. (ukr).
27. Kholod N. (2009), *Revenue sharing and poverty in transition economies*, Lviv, 442 p. (ukr).

© Гуменюк Володимир

Надійшла до редакції 30.04.2014

УДК 338.46:[330.322.67]

НЕФЬОДОВА ЮЛІЯ,

кандидат економічних наук, доцент кафедри інвестиційного менеджменту

Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

ОЦІНКА СТРУКТУРИ ТА ДИНАМІКИ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано структуру та динаміку підприємств легкої промисловості України. Визначені загальні ознаки підприємств галузі. Найбільшою трудністю в роботі досліджуваної групи підприємств автор вважає відсутність єдиної стратегії для розвитку галузі легкої промисловості України, вивчає тенденції до зростання обсягів виробництва, виявляє причини спаду виробництва товарів легкої промисловості; розкриває напрямки покращення динаміки та структури вітчизняної легкої промисловості.

Ключові слова: інвестиції; виробництво; легка промисловість.

Постановка проблеми. Легка промисловість посідає центральне місце серед галузей промисловості, що забезпечують виробництво товарів народного споживання. Продукція цієї галузі спрямована безпосеред-

ньо на споживчий ринок, має високий рівень доданої вартості, низьку енерговитратність, достатньо короткий період обігу капіталу та значний експортний потенціал. Вона є потенційно значущим джерелом податкових